

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 51.

Söndagen den 3 Juni.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets memorial N:o 16, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 7 angående allmänna bevillningen.

Kammaren åtskildes.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Måndagen den 4 Juni.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Justerades protokollet för den 28 sistlidne Maj.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets den 2 i denna månad bordlagda utlåtanden N:is 8, 9, 11 c och 12 d äfvensom Bevillnings-Utskottets samma dag bordlagda betänkanen N:is 14 och 15.

Föredrogos och biföllos Särskilda Utskottets den 2 innevarande Juni bordlagda memorial:

N:o 9, angående till Utskottet öfverlemnade delar af Kongl. Maj:ts proposition N:o 1 angående statsverkets tillstånd och behof; samt

N:o 10, angående aflöning åt Utskottets tjenstemän och vaktbetjening.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets under gårdagen bordlagda memorial N:o 16, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 7, angående allmänna bevillningen.

1—5 punkterna.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

6 punkten.

Lades till handlingarna.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, enligt öfverenskommelse mellan talmännen, omröstningar jemlikt 65 § Riksdagsordningen komme att anställas vid början af Kamrarnes sammanträden under morgondagen öfver de i Bevillnings-Utskottets memorial N:o 16 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringspropositioner.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 5 Juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne Maj.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af hemmanet Neder Jerfva N:o 2 i Solna socken och Danderyds skeppslag af Stockholms län; äfvensom Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets memorial N:o 4, i anledning af erhållen återremiss å förslag om utredning i fråga om anskaffande af lämpliga lokaler för Riksdagen, Riksbanken m. m.

Upplästes ett insänt läkarebetyg af följande lydelse:

Att Häradshöfdingen m. m. A. W. Dufwa i anseende till fortfarande sjuklighet ej under de närmaste veckorna eger nog krafter att sysselsätta sig med ansträngande göromål intygas på embetsed.
Stockholm den 31 Maj 1883.

N. A. Edling,
Fältläkare.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att Herrar Rappe, Hammar och Burenstam låtit anmäla, att de voro af sjukdom hindrade att bevista dagens sammanträde.

Anställdes jemlikt 65 § Riksdagsordningen omröstning öfver följande af Bevillnings-Utskottet i dess memorial N:o 16, punkten 1:o), föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Andra Kammaren godkända hemställan, att förra delen af § 3 mom. 1 i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst skall erhålla följande lydelse:

“Fast egendom skall uppskattas till sitt *verkliga* värde. Detta värde bestämmes med ledning af de om hvarje särskild egendoms storlek, beskaffenhet och afkastning inhemtade upplysningar samt erhållna uppgifter om arrende- eller hyresafgifter, köpeafhandlingar och värderingar för egendomens belåning eller försäkrande mot brandskada;“ röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Första Kammaren beslutit, att ifrågavarande stadgande skall erhålla följande lydelse:

“Fast egendom skall uppskattas till sitt *verkliga* värde med ledning af köpeafhandlingar, arrende- eller hyresafgifter, värderingar för samma egendoms belåning eller försäkrande mot brandskada samt öfriga om hvarje särskild egendoms storlek, beskaffenhet och afkastning erhållna uppgifter eller inhemtade upplysningar.“

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33;
Nej—58.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, N:o 209, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 122 Ja och 45 Nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 155 Ja och 103 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § Riksdagsordningen omröstning öfver följande af Bevillnings-Utskottet i dess memorial N:o 16, punkten 2:o), föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Första Kammaren godkända hemställan, att senare delen af § 3 mom. 1 i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst må erhålla följande lydelse: “skolande dervid värdet af torfmosse och växande skog, som innehafves af annan än jordegaren, ej tagas i beräkning, när inkomst deraf beskattas enligt § 8 mom. 2 b),“ röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Andra Kammaren beslutit, att ifrågavarande stadgande skall ur författningsförslaget utgå.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—31;
Nej—60.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, N:o 210, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 47 Ja och 119 Nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 78 Ja och 179 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § Riksdagsordningen omröstning öfver följande af Bevillnings-Utskottet i dess memorial N:o 16, punkten 3:o), föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Andra Kammaren godkända hemställan, att det i § 11 mom. 2 stycket b) af samma Utskotts förslag till förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst förekommande stadgande om befrielse i visst fall för jernkontoret från utgörande af inkomstbevilning må erhålla följande lydelse:

“jernkontoret, i den mån detta verks vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Första Kammaren beslutit, att ifrågavarande del af § 11 i förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst skall erhålla följande lydelse:

“jernkontoret, så länge kontorets vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål och kontoret icke lemnar utdelning åt sina delegare“.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—12;
Nej—83.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, N:o 211, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 96 Ja och 66 Nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 108 Ja och 149 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § Riksdagsordningen omröstning öfver följande af Bevillnings-Utskottet i dess memorial N:o 16, punkten 4:o), föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Första Kammaren godkända hemställan, att i § 11 mom. 2 af förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst måtte bland de från utgörande af inkomstbevillning frikallade under punkten g) upptagas "gäfvo- och understödstagare; för gäfva eller understöd af enskild gifvare", röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Andra Kammaren beslutit, att orden "gäfvo- och understödstagare: för gäfva eller understöd af enskild gifvare" skola ur § 11 mom. 2 af författningsförslaget utgå.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—74;
Nej—19.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, N:o 212, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 38 Ja och 122 Nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 112 Ja och 141 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § Riksdagsordningen omröstning öfver följande af Bevillnings-Utskottet i dess memorial N:o 16, punkten 5:o), föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Första Kammaren godkända hemställan, att dels § 19 mom. 4 i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst må erhålla följande lydelse:

“Skattskyldig, som underlåter att inom föreskrifven tid aflemna infortrad uppgift, hvarom stadgas i § 18, hafve förlorat rätten att fullfölja talan mot pröfningsnämndens beslut i fråga om beloppet af den inkomst, som uppgiften skolat afse, utom i de fall, då pröfningsnämnden uppskattat inkomsten till högre belopp än det af taxeringsnämnden antagna eller ock inkomst först af pröfningsnämnden till bevillning taxerats, för hvilka fall talan må fullföljas i fråga om det belopp, hvarmed taxeringen blifvit af pröfningsnämnden förhöjd, eller den nya taxering, som genom pröfningsnämndens beslut uppkommit“;

dels ock § 62 mom. 1 af samma förordning må erhålla följande lydelse:

“Har skattskyldig icke hos pröfningsnämnd öfverklagat taxeringsnämnds beslut, i hvad honom rör, och varder den hos taxeringsnämnden åsatta taxering af pröfningsnämnden lemnad oförändrad eller nedsatt, må emot pröfningsnämnds beslut vidare talan icke af skattskyldig föras.

Eljest må besvär öfver pröfningsnämnds beslut anföras af skattskyldig, som icke till följd af stadgandet i § 19 mom. 4 förlorat rätt till talan, äfvensom af kronans ombud eller af vederbörande kommun, och skola besvären, ställda till Kammarrätten, ingifvas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande före klockan 12 å sista helgfria dag i December månad det år, taxeringen egt rum, vid påföljd att besvären eljest icke varda till pröfning upptagna. Sedan öfver inkomna besvär förklaring från vederbörande infortrats, och tillsedt blifvit, att vid besvärshandlingarne varda fogade så väl utdrag af taxeringslängd och beskattningsnämndernas protokoll, i hvad de den öfverklagade taxeringsfrågan angå, som ock de till bemålde nämnder i frågan ingifna handlingar, hvilka, så vidt de ej hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finnas förvarade, genom klagandens försorg anskaffas, insänder Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till Kammarrätten samtliga handlingarne jemte eget utlåtande“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Andra Kammaren beslutit, att § 19 mom. 4 skall erhålla följande lydelse:

“Skattskyldig, som underlåter att inom föreskrifven tid aflemla infordrad uppgift, hvarom stadgas i § 18, hafve förlorat rätten att fullfölja talan mot pröfningsnämndens beslut i fråga om beloppet af den inkomst, som uppgiften skolat afse, utom i de fall, då pröfningsnämnden uppskattat inkomsten till annat belopp än det af taxeringsnämnden antagna eller ock inkomst först af pröfningsnämnden till bevillning taxerats“;

samt § 62 mom. 1 följande lydelse:

“Har skattskyldig icke hos pröfningsnämnd öfverklagat taxeringsnämnds beslut, i hvad honom rör, och varder den hos taxeringsnämnden åsatta taxering af pröfningsnämnden lemnad oförändrad, må emot pröfningsnämnds beslut vidare talan icke af skattskyldig föras.

Eljest må besvär öfver pröfningsnämnds beslut anföras af skattskyldig, som icke till följd af stadgandet i § 19 mom. 4 förlorat rätt till talan, äfvensom af kronans ombud eller af vederbörande kommun, och skola besvären, stälda till Kammarrätten, ingifvas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande före klockan tolf å sista helgfria dag i December månad, det år, taxeringen egt rum, vid påföljd att besvären eljest icke varda till pröfning upptagna. Sedan öfver inkomna besvär förklaring från vederbörande infordrats, och tillsedt blifvit, att vid besvärshandlingarne varda fogade så väl utdrag af taxeringslängd och beskattningsnämndernas protokoll, i hvad de den öfverklagade taxeringsfrågan angå, som ock de till bemålde nämnder i frågan ingifna handlingar, hvilka, så vidt de ej hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande finnas förvarade, genom klagandens försorg anskaffas, insänder Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till Kammarrätten samtliga handlingarne jemte eget utlåtande.“

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—64;
Nej—27.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsänt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollutdrag, N:o 213, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 25 Ja och 133 Nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 89 Ja och 160 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionen.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts särskilda proposition angående reglering af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

1—12 punkterna.

Biföllos.

13 punkten.

Grefve Lagerberg: Jag anhåller att få föreslå, att Kam-maren ville förena sig med mig och bifalla Kongl. Maj:ts proposition, d. v. s. bevilja 200,000 kronors anslag till fortsättande af Karlsborgs fästningsbyggnad. Att nu ingå i något bedömande af nyttan eller nödvändigheten häraf tjenar till intet, ty det skulle endast vara att åter upprepa precis detsamma som jag under 10—12 föregående riksdagar fått lof att yttra i denna fråga. Jag inskränker mig därför att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

Häruti instämde flere af Kammarens ledamöter.

Friherre von Kræmer: Jag skulle ej gerna vilja, att man kunde förebrå mig att hafva varit otacksam! — Under diskussionen om denna punkt vid föregående riksdag uttalades af flere talare både i Medkammaren och här, och äfven af mig i min ringa mån, en liflig önskan, att Karlsborgsfrågan måtte underkastas en noggrann utredning samt att resultatet deraf måtte blifva Riksdagen meddeladt. Denna sålunda uttalade önskan har regeringen också tillnötsgått, i det att chefen för Landtförsvarsdepartementet anbefalt chefen för generalstaben att göra en noggrann undersökning om Karlsborg och angående allt hvad som på denna fråga kunde inverka. Resultaten af denna undersökning föreligga nu i den rapport, som af chefen för generalstaben blifvit den 23 sistlidne December afgifven, och man kunde kanske därför tycka, att då nu sagde, äfven af mig uttalade önskan om undersökning imötesgåtts, så borde jag nu ej längre uppträda mot ökande af anslaget till Karlsborg. Men, mine herrar, det ligger väl icke något tillfyllestgörande bevis för lämpligheten af ett ökad anslag till Karlsborg blott i den omständigheten, att en undersökning blifvit gjord, utan man bör väl äfven se till hvad undersökningens resultat gifver vid handen? Det är detta, jag nu skall taga mig friheten att med några ord söka visa.

Hvad chefen för generalstaben först yttrar angående den supponerade krigsteatern i vårt land vid ett blifvande krig, derom torde jag icke här behöfva ingå i någon redogörelse, helst ungefär detsamma blifvit af en stor del af denna Kammares ledamöter åhördt vid ett offentligt föredrag af samme skicklige militäre talare, hvilket föredrag äfven blifvit i tryck offentliggjordt. Så mycket vill jag dock antyda, att mig synes, att vid denna del af betraktelsen möjligtvis för liten hänsyn tagits till de förändrade tidsförhållandena.

Jag ber att få påpeka, huru det södra Finland numera har ett jernvägsnät, som står i förbindelse med det ryska, och huru

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

som detta jernvägsnät norr ut går ända till Tammerfors. Och efter mitt förmenande är det endast en tidsfråga och en ganska kort tidsfråga, att denna jernväg kommer att fortsättas antingen genom det inre af Finland eller utester dess vestra kust ända upp till Torneå. Vid sådant förhållande undrar jag, om, när den bedröfliga stund kommer — i fall en sådan kommer — då Sverige blir indraget i krig med sin östra granne, den nu gängse föreställningen om att krigsteatern ovilkorligen skall förläggas till mellersta Sverige icke kan komma att undergå en svår och sorglig jemkning. Mig förefaller det i hög grad sannolikt, att den nyare tidens beqvämaste kommunikationsmedel, jernvägarne, kommer att användas hellre än den besvärligare sjötransporten, och att således en fiendtlig styrka kommer att inkastas på någon eller några punkter af det *norra* Sverige. Thiers berättar i sin historia om konsulatet och kejsardömet, att en dag Bonaparte satt i Paris lutad öfver kartan öfver Italien, innan han företog sitt italienska fälttåg, och att han då skref på kartan ordet "battaglia" bredvid namnet Marengo. Jag håller icke för otroligt, att den fiendtlige härförare, som kommer att göra upp planen för ett fälttåg i Sverige, kommer att teckna ordet "batalj" icke på någon punkt å mellersta Sverige utan på någon punkt å norra Sveriges karta. Jag vet mycket väl, att man genast skall invända, att den snala sträckan mellan lappländska höglandet och Bottniska viken, Norrbottens och Vesterbottens kustland, är en för oss mycket otjenlig och obehväm krigsteater, emedan, om fienden då är herre på sjön, han lätt kan landsätta en styrka i vår rygg; men, mine herrar, jag fruktar, att fienden icke tager hänsyn till den invändningen, att krigsteatern för oss är otjenlig.

Jag har med dessa få ord blott velat antyda den mera allmänna sidan af frågan, emedan den i sin mån något inverkar på betydelsen af Karlsborg för framtiden; på det sätt nemligen, att den nedsätter denna fästnings betydelse.

Jag öfvergår nu till de delar af generalstabschefens rapport, som angå sjelfva Karlsborg. Han yttrar der, såsom han äfven i den af mig nyss antydda föreläsningen flere gånger påpekade, att med nutidens stora krigshärar behöfves det ofantliga förråd, af hvilka visserligen någon mindre del kan anbringas strax bakom härens operationslinje, men hvaraf dock den vida öfvervägande delen måste samlas på ett fullkomligt säkert och således temligen långt från krigsteatern befintligt ställe, med andra ord i en förrådsfästning, hvarför Karlsborg med sitt afskilda läge dertill bör synnerligen väl lämpa sig. Detta dock under förutsättning, att denna fästning icke blott ligger långt afskild, utan äfven är väl skyddad. Men just detta vilkor är det, som Karlsborgs fästning icke uppfyller, och som jag haft ledsnaden att flere gånger hafva nödgats här påpeka, och efter de undersökningar, som nu blifvit gjorda, måtte väl detta numera anses såsom en en gång för alla erkänd sats, då nu de militära auktoriteterna enstämmigt bekräfta hvad jag i den vägen tagit mig friheten att flere gånger för Kamraren påpeka.

Redan 1876 års befästningskomité, säger chefen för generalstaben, anmärkte rörande de fästningen omgivande höjderna, i synnerhet Vaberget och Hammarnäset, att å dem anlagda batterier af tidsenliga pjäser af belägringsartilleri skulle innebära en fara för fästningen; särskildt därför att de lemnade tillfälle att se in i fästningen, bättre rigta elden och iakttaga dess verkningar. Artilleriets utveckling under de sex år, hvilka derefter förflutit, hade, tillägger han, till fullo besannat komiténs farhågor. Redan om fienden skulle lyckas på dessa höjder uppföra sitt fältartilleri, skulle väl en af sådant från undångömda uppställningsplatser rigtad kasteld göra Karlsborgs fästning mindre lämplig såsom en hufvuddepot. Allt detta kan emellertid hjälpas, och detta naturligtvis på det sätt, att man för fästningens räkning bemäktigar sig dessa kringliggande höjder. Särskildt påpekas att Hammarnäset kanske är den farligaste punkten, emedan man derifrån kan träffa den alldeles värnlösa baksidan af slutväret. I fall man tänker sig en fästningskrans, bestående af en fästning på Hammarnäset, två å Vaberget, en vid Hästebacka och en å Klefvaberget, d. v. s. fem permanenta fästen utom dem emellan vid krigsutbrott anbragta tillfälliga befästningar, så blefve Karlsborgs fästningsområde tillräckligt stort för att vi der i ett fullkomligt tryggadt område skulle kunna hafva våra förråd samlade. Den båge af fästen, som skulle omgifva sjelfva fästningen, finge då en utsträckning af minst 30 kilometer.

Karlsborg har emellertid betydelse icke blott såsom förrådsfästning utan äfven såsom operationsfästning, men för att den skulle kunna motsvara detta senare ändamål, behöfver bågen af befästningar flyttas fram till linien af sjöarne Unden, Viken och Örlen. Den båge, dessa mera framskjutna befästningar komme att bilda, blefve då 70 kilometer eller mera i längd, hvarför, när den vore färdig, all inneslutning af fästningen vore omöjlig, och de i densamma samlade truppmassorna alltid kunde vara säkra om att hafva öppna utfallsvägar. Man ser således, att icke ens med de 5 permanenta fästena på de närmast kringliggande bergen saken blefve slut, utan att, om fästningen skall fullt uppfylla äfven sitt andra ändamål, att vara operationsfästning, man måste tänka sig att uppföra ytterligare en krans af fästen, om ock kanske blott tillfälligare verk, som kanske vid krigets utbrott kunna åstadkommas.

Jag återvänder emellertid nu till Karlsborg såsom förrådsfästning. När man då öppet och tydligt har erkänt att, så länge dessa närmast kringliggande höjder icke äro befästade, den nuvarande centralfästningen, som ligger midt emellan dem, icke kan uppfylla sitt ändamål såsom förrådsfästning, emedan hvarje del deraf är synbar från dessa höjder och därför från dem kan oroas genom väl rigtad granatkastning, så att endast de, som befinna sig i de bombfria hvalfven, kunna vara säkra, under det att de, som passera fästningens öppna platser, löpa stor fara, hvarjemte alla icke bombfria bostäder eller förrådshus i fästningen utan tvifvel blifva nedskjutna — när man erkänt detta, säger jag, så synes mig, att den logiska konklusionen af undersökningarna borde

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

hafva varit den, att man först utredt hvad dessa permanenta fästen på de kringliggande höjderna skulle kosta, för att sedan begära anslag till deras påbörjande. Har dock så skett? Alldeles icke! Sedan nödvändigheten af dessa fästen blifvit — dels något fullständigare i sjelfva rapporten, dels sedan tillräckligt i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition, som är ett utdrag af rapporten — bevisad, så antydes genom citerande af 1876 års befästningskomité, att det dock finnes befästningsarbeten, som för oss äro ännu viktigare, nemligen i första rummet en fästning i den s. k. gorgen mellan Vettern och Hjelmarén, och att det först sedan en sådan fästning är färdig kan vara skäl att bygga dessa fästen kring Karlsborg. Som dock nu ingen sådan fästning i målardalen är i fråga, så begär Kongl. Maj:ts anslag — till hvad? Till fästena kring Karlsborg? Nej, till den gamla fästningens fortsättning, alldeles på det gamla sättet! Slutet blir således, att, sedan man bevisat, att fästningen icke kan hålla sig utan dessa kringliggande fästen, så begär man icke något anslag till dem, men man begär deremot anslag och oupphörligen ökade anslag till den gamla, lilla centralfästningen, som man in amplissima forma har erkänt icke vara försvarbar.

Och hvilka arbeten är det då, som man i första rummet vill utföra? Det ser man i Kongl. Maj:ts proposition (sid. 36). Jag vill icke granska alla de fem poster, som der uppräknas, men om en af dem måste jag yttra ett par ord. Det är det beräknade anslaget till "slutvärnets täckning och skyddsvallar", som är upptaget till, för båda dessa saker tillsammans, 568,950 kronor. Kan det verkligen vara skäl att nedlägga öfver $\frac{1}{2}$ million kronor på taket och framför utsidan af detta "slutvärn", som visserligen derigenom möjligen kan blifva skyddadt för bombkastning från Vaberget och beskjutning från landsidan; men som dock ändå är försvarslöst åt andra sidan, der det vänder en alldeles blottad vanlig mursida mot elden från Hammarnäset. Det egentliga skälet för fortsättning af arbetet på Karlsborg finner man dock på sid. 43 af Kongl. Maj:ts proposition, der departementschefen yttrar: "och skulle det vara mer än beklagligt, om Karlsborg, som under mer än 50 år varit under byggnad, skulle lemnas ofullbordadt, och detta icke blott för sakens egen skull, utan äfven för det intryck, sådant skulle medföra både inom landet och än mer i utlandet". Der är skälet! Man kan icke öfvergifva befästandet af Karlsborg derför att det skulle *se så illa ut!*

Jag böjer mig för detta skäl, hvartill man möjligen torde böra lägga ett allvarsammare, nemligen att vår fortifikationspersonal behöfver öfning, men jag kan dock icke häri finna någon anledning att öka anslaget mot hvad det varit — de sista åren, ty mig förefaller det tvärt om fortfarande mest af allt önskligt, att detta anslag måtte blifva ett fixt anslag. Ser man tillbaka på förhållandena under de föregående åren, så var anslaget till

Karlsborg är 1874 — 245,000 kronor

„ 1875 — 325,000 „

„ 1876 — 325,000 „

år 1877 — 212,000 kronor,
 „ 1878 — 303,000 „
 och 1879 — 184,000 „

Det har således varit det mest hopplösa ombyte af siffror utan någon egentligen tillfyllestgörande motivering. Efter långa strider förändrades detta ändtligen 1879, då för år 1880 beviljades den jemna summan af 100,000 kronor, och dervid har det sedan förblifvit. Således beviljades för 1881 100,000 kronor, för 1882 100,000 kronor och för 1883 likaledes 100,000 kronor.

Jag tror fullt och fast, att det af mig åsyftade önskningsmålet att få anslaget till fixt anslag, hvilket äfven medför den fördelen, att det ej gerna kan blifva fråga om att helt och hållet stryka anslaget, icke kan praktiskt vinnas på annat sätt än genom att bibehålla det anslag, som Riksdagen nu, som sagdt, under 4 år gifvit, nemligen 100,000 kronor. Hvad särskildt detta belopp 100,000 angår, ber jag få nämna, att jag kommit att se efter i diskussionsprotokollen i Andra Kammaren för i fjor, och att jag der funnit, huru som dåvarande Chefen för Landtförsvarsdepartementet Öfverste Taube yttrade, att Karlsborgs fästningsarbete pågått under 62 år och kostat tillhopa 7,323,352 kronor, eller i medeltal per år 118,000 kronor. Det nu af Stats-Utskottet föreslagna belopp, 100,000 kronor, ligger således bra nära det medeltal, som under de 62 åren utgått, och torde äfven deri ligga ett godt och allt afseende för-
 tjänande skäl för att bibehålla nämnda siffra.

Medan jag har ordet, anhåller jag att i afseende på fästningens oförsvarlighet — nej, oförsvarbarhet menade jag — få tillägga, att det till de många omständigheter, som förut i denna sak hafva anförts, har under den senaste tiden kommit en ny upplysning, hvilken åtminstone jag icke förut hört. Jag såg den nemligen för första gången i en broschyr med titel "Om försvarskrig i Sverige" af den genomskinliga signaturen B. A. L. Det säges der, sid. 59 och 60, att den största olägenhet, som Vaberget medför, är den, att derigenom omöjliggöres hvad som numera kan anses vara hvarje skicklig kommandants uppgift, att icke blott ligga med trupperna bakom fästningens vallar, utan att äfven genom upprepade, ganska långt framför fästningen utsträckta utfall och förstrider försvåra för fienden börjandet af den egentliga belägringen, och att den smala landtungan söder om Karlsborgs fästning vore därför utmärkt lämplig, om icke Vaberget hängde öfver och gjorde det omöjligt. Detta är ett skäl, som icke mig veterligt för har blifvit anfördt, men som fullständigt visar betydelsen af de kringliggande höjderna och afgörande bevisar, att de måste inom Karlsborgs fortifikationsområde indragas, om denna fästning skall blifva af något verkligt värde för vårt försvar. Men då så nu icke är förhållandet, utan man endast har begärt anslag till den mindre centralfästningen, finner jag icke annat, än att Stats-Utskottet ovilkorligen saknat skäl att höja den summa, som under de fyra senaste åren plägat för detta ändamål anslås, och jag anhåller därför med godt samvete om bifall till hvad Stats-

*Anslag till
 Karlsborgs
 fästnings-
 byggnad.
 (Forts.)*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

Utskottet har föreslagit, nemligen att Riksdagen måtte anvisa ett anslag af 100,000 för ändamålet för 1884.

Friherre Klinekowström: Jag vill icke följa den siste ärade talaren på hans strategiska ströftåg långt bort i Finland och i de norra delarne af Sverige; jag vill hålla mig till saken eller till Karlsborgs fästningsbyggnad. Visserligen säger Stats-Utskottet, när det skyndar sig att lemna Riksdagen sin så kallade kläm, att Riksdagen under de senare åren anvisat till Karlsborg 100,000 kronor hvarje år och att någon *särskild* anledning nu icke läser förefinnas att höja detta belopp, hvarför Utskottet nu ock föreslår enahanda belopp eller 100,000 kronor. Jag ber Utskottets majoritet i det fallet om ursäkt, att jag anser, att särskild anledning nu förefinnes att höja detta belopp. Jag var på min tid med om och kämpade på samma sida som den siste ärade talaren för de anslag, som under loppet af de senare åren blifvit beviljade till Karlsborgs fästning, nemligen årligen 100,000 kronor, men till följd af den utredning af chefen för generalstaben, som har blifvit meddelad i Kongl. Maj:ts proposition rörande statsverkets tillstånd och behof, har jag funnit stor anledning vara att hädanefter öka detta anslag. Chefen för generalstaben utreder nemligen på ett, såsom på mig synes, fullt klart och förtjenstfullt sätt betydelsen af Karlsborgs fästning för landets försvar, och kommer till den slutsats, att Karlsborg enligt denna utredning eger en stor betydelse både såsom depôt- och förrådsfästning, och äfvenledes såsom operationsfästning. Men, mine herrar, alla stora fästningsanläggningar i Europa hafva på det sista årtiondet till följd af artilleriets ofantliga framsteg och det afstånd, hvarpå det grofva artilleriet och kastpjeserna, mörsarne, kunna åtkomma fästningen, nödgats omgifva centralfästningen med detacherade verk. Det är icke en ensam stående händelse för Karlsborg, utan alla de stora fästningarne jag under mina militäriska resor besökt, så väl på Tysklands östra gräns som i Österrike, i Italien, i Rehnländerna, de franska stora fästningarne, alla hafva nödgats omgifva sig med detacherade verk. Den siste talaren har på ett något konfyst sätt förblandat dessa detacherade verk och stundom kallat dem *fästningar*, och han har derigenom till äfventyrs kunnat förvilla de personer i Kammaren, som icke kunna vara hemmastadda i dessa militäriska förhållanden. Men det är så långt ifrån, att meningen är att omgifva Karlsborg med andra fästningar, såsom han tyckes vilja påstå, att det endast är afsigt att omgifva centralfästningen med detacherade verk, hvartill man nödgas till följd af artilleriets senare utveckling, och dessa detacherade verk skulle, enligt chefens för generalstaben utredning, komma att ligga: ett verk på Hammarnäset, två på Vaberget, ett vid Hästbacka och möjligen ett vid Klefvaberget. Det vore alla de detacherade verk, hvarigenom fästningen skulle blifva fullt försvarbar mot en belägrande fiende, försedd med nutidens bästa belägringsartilleri. Det är, jemfördt med hvad andra stora fästningar i Europa måste bekosta på detacherade verk, ett högst ringa antal, som Karlsborg behöfver be-

kosta, och detta af den enkla anledning, att den ligger vid sjön Vettern, ty detta gör det mindre nödigt att för fästningens fullständiga försvarbarhet bygga så många detacherade verk som andra fästningar. Derigenom skulle det egentliga artilleriet, såsom chefen för generalstaben också upplyser, kunna aflägsnas på 8 å 9 kilometers afstånd från Karlsborgs centralfästning, och den belägrande armén skulle nödgas utbreda sig på minst 30 kilometer kring fästningen för att cernera densamma, hvilket är snart sagdt omöjligt, utan ett vida större antal hos den belägrande fienden, än som kan komma i fråga, emedan det gör nära nog 3 svenska mil för fienden att besätta för att cernera fästningen.

Det har, såsom äfven den siste talaren riktigt upplyst, varit från och med år 1872 till och med år 1879 bekostats vida större summor på Karlsborgs fästningsbyggnad, än hvad som egt rum under de senare åren. Han har för hvarje år angifvit dessa summor, och deraf har Kammaren fått ett fullständigt begrepp om hvad vi under vida svårare ekonomiska förhållanden, än nu är fallet, kunnat bestå för denna fästning. De 4 sista åren har visserligen endast årligen gifvits ett anslag af 100,000 kronor, men jag ber den siste ärade talaren dervid besinna, att år 1880 bestodos de 100,000 kronor, som då lemnades till Karlsborg, icke på fästningsbyggningen utan på anläggandet af ett sjukhus. Således är det egentligen de tre sista åren, som fästningen har erhållit 100,000 kronor för hvarje år. Jag finner den utredning och det så att säga halfva löfte, som återfinnes i Kongl. Maj:ts proposition, rörande centralfästningens omgifvande med detacherade verk vara af den betydelse, att det ensamt har förmått mig att *nu* rösta för det högre anslaget, som äfven Första Kammarens samtliga reserveranter i Utskottet påyrkat, eller 200,000 kronor. Det vore bra, om regeringen, så fort sig göra låter, ville utarbета fullständiga planer för dessa detacherade verk och kostnadsförslag dertill samt framlägga dem för Riksdagen, på det att Riksdagen måtte få fullständigt reda på hvad Karlsborgs fästnings sålunda försättande i fullt försvarbart skick skulle kosta. Jag tror, att detta komme att leda derhän, att många af Riksdagens ledamöter skulle ändra åsigt om denna fästning.

Den siste talaren frågade, hvad det skulle tjena till att nu bortkasta på den s. k. centralfästningen stora penningssummor och icke genast börja med de detacherade verken. Det är redan så mycket bygdt på denna centralfästning, att densamma med mycket ringa arbete skulle kunna fullbordas, hvarigenom Karlsborgs fästning mycket väl skulle såsom förråds- och depötfästning mot en angripande fiende, försedd med endast fältartilleri, kunna bestå och försvara sin roll, och då är det ju mycket klokt att först afsluta hufvudfästningens linier och sedan med den kraft, som anslagen kunna medgifva, påbörja byggandet af dessa detacherade verk, som skulle omgifva fästningen, och dervid gå så till väga, att man först fullbordade de angelägnaste och sedermera de mindre angelägna. Om regeringen vidtog en sådan åtgärd för Karlsborg, tror jag, att Riksdagen hädanefter skulle blifva mycket

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

välvilligare stämmd mot denna fästningsbyggnad än hittills, och jag slutar i den öfvertygelse, att så måtte ske, med vördsam anhållan att denna Kammare måtte, med afslag på Stats-Utskottets förslag, öka anslaget för fortsättande af Karlsborgs fästningsbyggnad för år 1884 till 200,000 kronor.

Herr Stjernspetz: Den förste talaren, som hade ordet, ytttrade något rörande det nordliga Sverige såsom en blifvande krigsteater. Om jag än i det fallet öfverensstämmer med honom, att det sannolikaste är, att denna landsdel i första rummet kan blifva utsatt för ett anfall, vill jag dock fästa uppmärksamheten på, att en anfallande stormakt icke kan använda några stora truppmassor derstädes i följd af befintliga svåra terränghinder, samt att blott en enda operationsväg finnes, som går långs med och helt nära hafs-kusten. För att få hastigt slut på kriget och använda sin öfverlägsna landtarmé, är det därför ingen omöjlighet att vi på samma gång äfven skulle kunna få möta en invasion i mellersta Sverige. Här af och i anseende till det stora afståndet emellan dessa landsdelar bör det vara klart, att försvarsåtgärderna i Norrland äro en sak för sig, och att försvarsåtgärderna i mellersta Sverige, som är hjertat och den viktigaste delen af landet, icke därför böra uppskjutas eller, med andra ord, att dessa båda åtgärder i så skilda delar af vårt land icke böra ställas i motsats till hvarandra.

Jag återkommer till hvad han nyss liksom förra riksdagen sade. Han talade då som nu om de taktiska olägenheterna af Vaberget. Dessa återkommande anmärkningar mot fästningens taktiska läge förväna mig verkligen mycket, då det är temligen säkert och visst, att det på hela vårt jordklot icke finnes någon enda landtfästning, som har ett så fördelaktigt taktiskt läge, sedt i sin helhet, som just Karlsborg, och jag trotsar dessutom Herr Friherre Kræmer att kunna angifva någon *enda* plats inom *hela* vårt land, hvars taktiska läge och öfriga militära fördelar kunna med Karlsborg i ringaste mån jämföras. De som bestämde fästningens läge voro icke heller några projektmakare, utan tänkande, erfarne, kunnige och mogne män, som efter noggranna undersökningar bestämde platsen. En af de förnämsta fördelarne är den, att fästningen ligger yid Vettern, hvarigenom den kan underhålla kommunikation med Östergötland, Nerike och Småland och genom dessa provinser med hela landet. Detta gör, att den icke kan inneslutas, och en fästning, som icke kan inneslutas, anser man vara nästan ointaglig, därför att allt hvad som under en belägring förbrukas kan efter hand ersättas, hvarigenom den besitter en outtömlig försvarskraft just genom sitt läge.

Hvad angår Vaberget, hvars närbelägenhet skulle vara så farlig, emedan man från detta berg kunde kasta in granater och bombardera fästningen, får jag nämna, att kände talaren till artillerivapnet något, borde han veta, att detta går med *lika* fördel för sig, utan att man behöfver ställa upp kanonerna på ett berg. Han har väl någon gång i sin ungdom kastat boll, och vet huru den beskrifver en båge i luften. På liknande sätt går det till, då

man bombarderar en fästning. Med kändedom om afstånd och rigtning, som man alltid kan förskaffa sig, kan man från *hvilken punkt som helst* bombardera lika bra. I det *vörbliga* fältkriget är det visserligen nödvändigt, att man kan se de föremål, som skola beskjutas, men en fästning ligger der den ligger och är således ej svår att träffa.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Han nämnde äfven, att det för att förstärka denna fästning skulle behövas *fem* andra fästningar på höjderna. Detta är också ett misstag. Man kan i det fallet icke behöfva andra befästningar än sådana batterier, som funnos vid Plewna. Vi sågo huru turkarne på kort tid uppförde ointagliga batterier vid Plewna. Ryssarne förmådde icke att taga dessa, och anledningen hvarför Plewna föll var just den, att turkarne blefvo inneslutna. Så länge ryssarne höllo sig på endast 2 å 3 sidor och lemnade den fjerde fronten öppen, gick allt bra för turkarne. Plewna fick från den sidan förstärkningar, föda samt ammunition, och ryssarne kunde icke, trots alla ansträngningar, taga det, förr än fästningen blifvit innesluten. Sedan, och då det började att fattas föda och ammunition samt vapen, hufvudsakligast dock födoämnen, då först föll fästningen. Besättningen blef nemligen då tvungen att göra ett utfall, kosta hvad det ville, och det kom då till en hufvuddrabbning mot de vida öfverlägsna ryssarne. Om vi skulle tänka oss dylika befästningar använda vid Karlsborg, skulle man kunna befästa Vaberget och öfriga höjder med sådana "Plewna"-befästningar.

Men, mine herrar, då punkterna, som skola befästas, äro bestämmdt gifna, bör man under *fred* göra hvad man kan, ty under kriget får man så många andra arbeten, och det är sannolikt af detta skäl som man redan nu kommit fram med förslaget att befästa dessa höjder, som först vid utbrottet af ett krig behöfde befästas. Dessa fästen äro inga "*fästningar*" utan kunna göras för jemförelsevis mycket små summor.

Samme talare nämnde äfven, att generalstabschefen år 1876 skulle hafva i visst fall underkänt Karlsborgs betydelse. Jag vet det mycket väl. Samme person, som gjorde detta, nedsatte också den indelta arméns värde, äfvensom flottan, och detta gjorde han *derför* att han med okuffig energi och med alla möjliga medel ville införa den allmänna värnpligten. Hade hans idéer gått igenom, skulle vår beväring haft årslånga öfningar, och han skulle snart nog fått en fältarmé fullt utrustad och öfvad på 150,000 å 200,000 man. Om *dessa* idéer kunde genomföras, medgifver jag att Karlsborg möjligen kunde stå tillbaka, ty vi hade icke haft penningar till allt. Hade man fått en sådan armé, väl beredd att möta en fiende, då han landstege, då vore sådana fästningar som Karlsborg kanske mindre nödiga, men då vi icke det hafva, utan vårt landförsvar sannolikt i alla tider kommer att stå på rätt klena fötter, och vår armés utrustning och öfning sannolikt kommer att stå efter de fienders, som anfälla oss, då, mine herrar, är det af största vigt att vi åtminstone ega en fästning, som kan innesluta förråd och som är så långt undandragen, att icke fienden kan taga den i

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

en hastig vändning. Jag vill dock i det fallet säga, att så långt bort Karlsborg än ligger, kan, fortare än någon anar, fienden stå der. Efter de beräkningar jag gjort, kan, i det skick vårt landt- och sjöförsvaret nu är, en fiende, som landstiger någonstädes i trakten af Stockholm, inom två månader eller allra högst tre vara i Vestergötland.

Karlsborg har en mycket stor betydelse. Först och främst är det vår enda förrådsfästning, men kan på samma gång utgöra en operationsfästning, sedan fienden inträngt så långt i landet. Den har dock må hända en ännu större betydelse, och det i *nationellt* hänseende. Denna fästnings läge inuti landet visar nemligen, att det svenska folket vill försvara sig. Just den omständigheten, att den ligger så långt in i landet, att den icke genom en hastig öfverrumpning kan tagas, medgifver svenska folket att vid densamma knyta den förhoppning och den tanke, att så länge Karlsborg är ointaget, är icke allt förloradt. Dess bibehållande uppmanar sålunda nationen i ett krig att anstränga sig till det yttersta för att uppehålla fästningen och samla arméer för att befria den och hindra fiendens verksamhet utanför densamma. Funnes icke en sådan fast punkt inne i landet, vore vi i mistning af en högst betydlig fördel, då det blefve fråga om att sluta fred. Vida olyckligare vore det, om hela landet låge öppet och prisgifvet åt fiendens välbehag. Så länge vi hafva en fast punkt och en armé i fält, kan alltid en drägligare fred ernås än eljest, ty fienden brukar ofta ledsna på kriget, och derjemte kunna ju politiska svårigheter för honom möta. I hvarje hänseende gör Karlsborg, att om vi vilja försvara oss, gifver oss denna fästning ett medel dertill.

Hvad beträffar att Vaberget skulle göra utfall omöjliga, måtte detta vara ett grundligt misstag. Först och främst gör man ej gerna utfall, så länge fienden håller sig så långt borta som vid Vaberget. Vidare behöfva vi ej precis gå på Vaberget; för att få en utfallsväg kunna vi vända oss norrut och kringgå den fiende, som tagit Vaberget, eller med tillhjälp af våra små pansarfartyg falla honom i sidan, och det är för öfrigt nära nog en regel, att infanteri, så väl som kavalleri, icke fäster någon synnerlig uppmärksamhet vid om de blifva beskjutna af artilleri, särdeles från så långt håll. Under sista fransk-tyska kriget var det regel, att trupperna manövrerade utan afseende på det fiendtliga artilleriet. Artilleriet har i detta fall icke en så förstörande inverkan, som man vanligen föreställer sig.

Hvad den omtalade fästningen mellan Hjelmaren och Vettern beträffar, skulle det vara roligt att få höra hvar den skulle ligga. Här har många år varit förslag å bane att befästa Stockholm, och detta skulle ske genom 20 å 30 olika verk, men man har icke funnit en enda höjd, som icke är omgifven af andra höjder inom mycket godt *gevärshåll*, och så är förhållandet inom största delen af Mälaredalen, så att om man gör anmärkning mot Karlsborg för dess taktiska läge, vet jag verkligen icke, hvar man skall bygga en annan fästning. Denna fästning mellan Hjelmaren och Vettern eller i Mälaredalen blefve icke heller någon förrådsfäst-

ning, hvarför den icke heller behöfde byggas med den soliditet, som för en sådan är erforderlig, utan kommer väl sannolikt att blifva hvad man vanligen plägar kalla *ett befästadt läger* eller mer eller mindre permanenta jordverk, som kunna byggas för ringare kostnader.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu anfört, får jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Kræmer: Blott några få ord. — En talare här till höger om mig, Friherre Klinckowström, har förebrått mig, att mitt framställningssätt skulle varit "*något konfyst*". Det är nu en gång denne ärade talares stridssätt att utkasta sådana uttryck mot sina motståndare. Jag afstår från att med honom täfla i detta slag af kasteld — jag har ej dertill nog grof mörsare.

Hvad angår det, som samme talare yttrade i *sak* angående min framställning, så tror jag icke att jag nyttjade ordet "*fästningar*" utan ordet "*fästen*" eller just det ord som nyttjas i den Kongl. propositionen. Der talas nemligen om "*fyra permanenta fästen*" utom de vid krigsutbrott föreslagna provisoriska befästningarne. Hvad jag framhöll var, att icke någon särskild utredning föreligger om hvad de skulle kosta, utan att i den Kongl. propositionen står blott "*att de icke syntes kunna föranleda så oerhörda kostnader*".

Den siste talaren åter har sagt, att det för samma fästen skulle behövas "*jämförelsevis små summor*", men äfven han aktade sig att komma med någon siffra, emedan denna säkerligen icke skulle låtit bra.

I afseende å kostnaden för sjelfva centralfästningen ber jag blott att, efter jag ändock har ordet, få påpeka, att utom de på sidan 36 omförmälda arbetena, hvarför beräknade kostnaden uppgår till nära två millioner, vi utan tvifvel få ytterligare och, enligt min åsigt, vida angelägnare arbeten att sedan bekosta. Så har t. ex. talaren till höger om mig sagt, att genom sitt läge och omgifning af sjön kunde Karlsborg icke erfordra så fullständiga befästningar, eller något dylikt. Jag ber honom påminna sig att vi hafva en annan årstid i Sverige än sommaren, och mot ett anfall om vintern öfver isen torde dessa jordvallar åt sjösidan icke vara tillräckliga, utan när de i Kongl. propositionen omförmälda två millionerna väl äro använda, kommer nog en svår efterräkning, nemligen för en väl behöflig fristående mur för att under den sistnämnda årstiden hindra fienden att stormlöpa jordvallarne å sjöfronterna.

Den siste ärade talaren har bestridt min uppgift, att det öfverhängande Vaberget skulle göra utfall omöjliga. Jag citerade min auktoritet. Men då den ärade talaren tillade, att om Vaberget möjligen försvarade att göra utfall söder ut från Karlsborg, så kunde man alltid göra sådana norrut — så kan jag icke begripa hur det skulle gå till, så vida ej meningen vore att låta garnisonen bada; ty det bär då rätt i sjön! Jag vill icke längre upptaga

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

tiden, utan fortsätter mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Rosensvärd: Det är mig en stor fögnad att i denna fråga få instämma med Friherre Klinckowström i allt hufvudsakligt. Friherre Klinckowström, som under de senare åren stridit för nedsättning i anslaget för Karlsborg, har nu förordat anslaget höjande. Det skäl han uppgifvit till denna förändring i tänkesätt är den utredning, som blifvit lemnad. Jag beklagar verkligen att en hans granne icke fått samma intryck af denna utredning, och jag beklagar verkligen att denne hans granne har så att säga ett horn i sidan till Karlsborg. Äfven mot en god sak verkar en framstående mans begrepp. Är denne man då utrustad med förmåga att föra sina åsigt till torgs samt med kunskaper, men fått en fix idé, som han förfäktar, verkar detta, och synnerligast på den, som gerna vill gifva så litet som möjligt. Jag tror att Friherre von Kræmer har under loppet af många år mycket skadat Karlsborg.

Lika med Friherre Klinckowström anser jag visst icke tillfället vara lämpligt att ingå i en vidlyftig granskning af Karlsborgs strategiska och taktiska betydelse. Jag tror icke att Kammarens ledamöter vilja grunda sin öfvertygelse på auktoritetstro. Men då denna fråga icke är ny och på nytt varit föremål för en utredning, och då de flesta af herrarne, efter hvad jag tror, mer än en gång betänkt och genomläst de framställningar och utredningar, som rörande Karlsborg blifvit gjorda, torde det vara tillräckligt att här nämna, att sjelfva planen till Karlsborgs anläggande uppgjordes af en af den tidens mest framstående personer i landet. Att Karlsborg sedermera varit föremål för undersökning och utredning af de största förmågor i denna riktning, som stått regeringen till buds, och *alla, alla, alla* hafva uttalat sitt gillande af Karlsborgs befästade. Men, säger man, artilleriet har under de 60 år man byggt på fästningen gjort sådana framsteg, att åtskilliga förändringar äro nödvändiga. En talare har redan upplyst, att Karlsborg i detta afseende delar samma öde, som andra fästningar. Den måste följa med sin tid. Om nu dessa förhållanden fordra en utsträckning af befästningslinien, är detta ett skäl att icke fullborda dess kärna? Är denna fråga ny? Alldeles icke. I ursprungliga planen för Karlsborg hafva alltid detacherade fästen ingått. Man har sökt att minska dessa så mycket som möjligt. Man har under en period till och med velat försöka att undvara dem, för att få Karlsborgs fästningsbyggnad till sitt slut så fort som möjligt, men i sjelfva hufvudtanken har det alltid ingått att hafva sådana verk; och hvad blir nu följden? Jo, att man nu får lägga dessa fästen något längre från kärnan, än man förut tänkt. Men, säger man, om Karlsborgs brukbarhet fordrar och är till viss grad beroende af dessa framskjutna verk, hvarför skall man fortsätta att arbeta på kärnan? Jo, därför, att om kärnan är sluten kan man genom tillfälliga åtgärder åtminstone betrygga sig för en öfverrumpning. Dessutom har ingen motsatt sig, att kärnan skall

slutas. Är det då förnuftigt, mine herrar, att, då hela kostnaden uppgår till omkring 2,000,000 kronor, ställa afslutandet af detta verk på 20 år med 100,000 kronor om året? Hvar och en enskild som bygger vill väl bygga så fort hans tillgångar det medgifva, därför att han skall få resultat af sitt arbete så fort som möjligt och vidare för att han skall kunna bygga till det mest billiga pris. Chefen för fortifikationen har mer än en gång uttryckt detta och senast i sitt i statsverkspropositionen vid sistlidet års riksdag intagna yttrande. Han visar der, att man med t. ex. 100,000 kronor på 20 år får betydligt mindre resultat än med 200,000 kronor på 10 år. Men, säger Utskottet, hvad är det för skäl att *nu* öka anslaget mot hvad som utgått under senare åren? Dertill finnas allt många skäl. För det första är nu icke ställningen med statsverkets finanser sådan, att man behöfver minska allt hvad minskas kan för att få budgeten att gå i hop. För det andra har just en ny utredning blifvit lemnad, som borde kunna verka på flertalet inom Riksdagen, såsom den, enligt hvad vi nyss hört, verkat på en ledamot af denna Kammare. För det tredje: om någonsin förhållandena tala för att vi böra öka anslagen till *materiella* ändamål för försvaret, är det väl nu, då vi genom de stora frågornas fall gjort så ofantliga besparingar i kostnaden för personalen.

Af dessa skäl hoppas jag, att Första Kammaren nu begagnar tillfället att bifalla den Kongl. propositionen.

Herr Wennerberg: Jag anhåller att få förena mig med dem, som yrka bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då jag inom Stats-Utskottet röstade för det förslag, som här är framlagdt, och då jag icke vill, att Friherre von Kræmer här ensam får stå emot allt, som sägs deremot, skall jag bedja med några ord få nämna, att jag i afseende på frågan om Karlsborg helt och hållet tänker lika med honom, och således icke skall bjuda till att säga hvad han redan mycket väl sagt. För mig har under flera år frågan om byggnadsanslag till Karlsborg endast gestaltat sig såsom gällande ett öfningsanslag för fortifikationens officerare. Sedan det slutats med fästningsbyggandet vid Vaxholm och Karlskrona, återstår endast Karlsborg, der det bygges. Ehuru således, å ena sidan, fortifikationen behöfver öfning, ansåg jag dock, å andra sidan, att för ett dylikt ändamål 100,000 kronor kunde vara en tillräcklig summa. Ett annat skäl att nu icke anvisa högre summa än denna är, att anslaget under många riksdagar blifvit till sitt nyssnämnda belopp bestämdt genom gemensamma omröstningar. Då man sålunda kan anse, att detta är Riksdagens mening och tanke i afseende på ifrågavarande anslag, vill jag äfven i år rösta för det förslag, som här nu föreligger.

Herr Abelin: I betraktande af den utomordentliga vikt Karlsborgs fästning eger för vårt försvar, hvilket blifvit på mångfaldigt sätt ådagalagdt, senast genom den fullständiga utredning, som

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

återfinnes i statsverkspropositionen, och med hänsyn derjemte till angelägenheten deraf, att fästningen må blifva snarast möjligt fullbordad, får jag på det varmaste tillstyrka Kammaren att, med afslag å Utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan derpå att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla samma nådiga framställning oförändrad, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

14—18 punkterna.

Biföllos.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 2 och 4 innevarande Juni bordlagda utlåtande N:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts särskilda proposition angående reglering af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

1 punkten.

Mom. a).

Anslag till
aflöning af
flottans corp-
ser och stater.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Jag skall bedja att få fästa uppmärksamheten på, att här endast är fråga om att afhjelpa en orättvisa och en obillighet, som egt rum sedan år 1876. Den då sammanträdande Riksdagen medgaf nemligen att samtliga officerare vid flottans militär-depôt eller varf skulle vara berättigade att uppbära inqvarteringsbidrag, och då kompanicheferna vid båtsmanshållet ansågos äfven tillhöra militär-depöten, utanordnades äfven för dem dylikt bidrag. Emellertid gjorde revisionen härupå anmärkning, och de fingo återbära penningarne. Att någon ändring sedan dess icke egt rum, kommer sig deraf, att man väntat på en omorganisation af försvaret; men då frågan derom nu fallit och det torde vara tvifvel underkastadt, när en sådan organisation skall komma till stånd, anser jag för min del, att man icke längre bör låta denna orättvisa fortfara. Då samtliga öfriga officerare, som hafva stadig bostad vid stationerna, åtnjuta inqvarteringsbidrag, är det synnerligen orättvist, att båtsmanscheferna, som ofta

måste hafva bostad på två platser, nemligen dels vid stationen och dels i landsorten, icke erhålla sådant bidrag, i synnerhet som de vanligen äro gifta och omöjligt kunna föra med sig familj och bohag från det ena stället till det andra.

*Anslag till
aflöning af
flottans corp-
ser och stater.*
(Forts.)

Enahanda är förhållandet med de officerare, som tjenstgöra i öfverstyrelsen eller Sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition. År 1876, då löneregleringen genomfördes, upptogs i Marinförvaltningens stat endast 2 officerare af det skäl, att Kongl. Maj:t samtidigt gjort hemställen om bildande af en artilleribyrå, gemensam för landt- och sjöförsvaret. Denna framställning afslogs emellertid af Riksdagen, och därför måste Marinförvaltningen förstärkas med ytterligare 2 officerare, hvilka sedan dess tjenstgjort derstädes, men, ehuru de hafva samma tjenstgöring som de 2 på ordinarie stat uppförda officerarne, hvilka åtnjuta inqvarteringsbidrag, hafva de det oaktadt icke erhållit sådant bidrag. Då detta obestriddigt är en orättvisa, som måste afhjelpas, hemställer jag att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende.

Grefve Lagerberg: På de skäl, som nyss blifvit anförda af Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet, anhåller jag om bifall till den Kongl. propositionen, eller att anslaget till aflöning för flottans corpser och stater, nu utgörande..... kronor 1,201,484: — måtte förhöjas med det till inqvarteringsbidrag åt båtsmanskompanichefer och en del andra i tjenstgöring stadda officerare erforderliga belopp..... „ 8,800: —
eller till kronor 1,210,284: —

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b) och c).

Biföllos.

2 punkten.

Bifölles.

3 punkten.

Friherre Klinckowström: Om man jemför de två statsrådsprotokoll, i hvilka Kongl. Maj:t begärt anslag till dessa öfningar, nemligen det första, innefattande Herr Statsrådet och Chefens för Sjöförsvarsdepartementet yttrande, bifogadt Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, samt det andra, bifogadt

*Anslag till
flottans öf-
ningar.*

Anslag till
flottans öf-
ningar.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts proposition rörande förändringar i fråga om anslag till 5:te hufvudtiteln, till följd deraf att de stora frågorna blifvit vid denna riksdag afslagna, framgår deraf tydligt, att den höjning i anslaget, som nu blifvit begärd, nemligen från 550,000 kronor, hvilket belopp vid de senaste riksdagarne beviljats, med 120,000 kronor till 670,000 kronor, till en del föranledts af den förändring, som skulle uppstå i sjöförsvaret genom det emotsedda bifallet till Kongl. Maj:ts förslag rörande de stora frågorna. Då nu dessa stora frågor fallit, synes det mig deraf tydligt följa, att äfven det större öfningsanslag, som till en stor del varit beroende af den ifrågasatta förändringen i sjöförsvarets personal, äfven nu bör afslås. Då jag för denna mening har alla Andra Kammarens ledamöter inom Stats-Utskottet, eller icke mindre än 12 reservanter, har deras reservation för mig den vigt och det värde, att jag tror att denna min åsigt skall vinna det understöd inom Andra Kammaren, som erfordras för att min nu värdsamt gjorda framställning må kunna vinna Riksdagens bifall. Jag skall således visst icke här besvara Kammaren med någon votering, utan inväntar lugnt Medkammarens beslut och hoppas, att de ledamöter af denna Kammare, som må hända dela min åsigt i detta afseende, må kunna förena sig med Andra Kammarens majoritet i denna fråga. så att den mening må kunna gå igenom, som jag nu endast värdsamt anholder Kammaren måtte bifalla, nemligen att, på sätt reservanterna inom Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit, anslaget till flottans öfningar måtte i 1884 års stat till oförändradt belopp 550,000 kronor upptagas.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Till en början skall jag bedja att med anledning af Herr Friherre Klinckowströms yttrande få anmärka, att detta öfningsanslag icke har det ringaste att skaffa med omorganisationen af försvaret, utan har varit ett önskningsmål sedan långa tider tillbaka. Redan år 1875 ingick Kongl. Maj:t och begärde en förhöjning till ungefär samma belopp som nu, nemligen 650,000 kronor, under åberopande deraf, att kostnaderna ökats med 42 procent. Naturligtvis hafva dessa kostnader ytterligare ökats sedan den tiden, och följaktligen är öfningsanslaget nu ännu otillräckligare och måste höjas. Det är naturligt, att det första villkoret för att hafva fullt gagn af de anslag och medel, som beviljas för sjöförsvaret, är att personalen, så väl officerare och underbefäl som manskap, framför allt äro öfvade och göras hemmastadda med den dyrbara materiel, som de skola handhafva. Hafva de icke denna öfning och äro de icke skickliga att handhafva materielen, då må gerna både det ena och det andra vara borta, ty vi hafva icke gagn af materielen, om vi icke kunna sköta den. Sjöförsvarskomitén har uppgjort ett förslag till de öfningar, som ansetts nödvändiga, och jag tror icke att ibland dem finnes någon enda, som kunde uteslutas. Men särskildt finnes en bland dem, nemligen skjutskolan, som är afsedd att bibringa personalen högre insigt i artilleriväsendet, utbilda skjutskickligheten, öfva enklare fältbefästningars utförande m. m., och hvilka icke borde

försummas. För detta ändamål apterades redan för ett par år sedan skruflineskeppet "Stockholm" till skolfartyg, men ännu i denna dag har det icke varit möjligt att åstadkomma medel för att få ut detta fartyg, som tillsammans med ett par kanonbåtar och några mindre ångbåtar skulle utgöra skjutskolan. I afseende å de samöfningar, som hvarje år borde förekomma, är förhållandet det samma. Äfven härtill är anslaget alldeles otillräckligt. Dels måste man nemligen inskränka fartygens antal, så att några fullt lämpliga samöfningar knappast kunde ega rum, dels begränsa öfnings-tiden till det yttersta, så att man icke kan hafva något väsentligt gagn af dessa öfningar. För 2 år sedan hade regeringen fått i hop en eskader, men det var icke möjligt att hålla den samlad mer än sammanlagdt 9 dagar, inberäknadt inmönstrings- och afmönstrings-dagarne, hvartill kommo inspektion, uppvisning och andra saker, så att herrarne sjelfva kunna tänka sig, huru stor öfning derigenom vans. Till följd deraf blifva öfningarna äfven relativt dyra, emedan utrustningskostnaderna taga största delen af anslaget, och öfningarna få mycket litet. Det är visserligen viktigt att få fartygen utrustade och underhållna, men öfningarne få dervid sitta emellan. Då det är alldeles nödvändigt, att detta anslag höjes, om man skall kunna hafva fullt gagn af de medel, som anvisats för sjöförsvaret, anhåller jag, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts framställning om en förhöjning i öfningsanslaget.

*Anslag till
flottans öf-
ningar.
(Forts.)*

Grefve Lagerberg: Det är för mig nästan öfverflödigt att yttra mig angående behöfligheten af detta anslag efter den siste talarens yttrande. Jag är fullkomligt öfvertygad om dess nytta och nödvändighet för att den dyrbara sjömaterielen må kunna rätt handhafvas. Det är icke här såsom vid landtförsvaret, att man möjligen någon gång kan hjälpa sig, oaktadt manskapet har brist på öfning; utan här måste det redan i början vara öfvadt och skickligt. Det förefaller mig högst egendomligt, att då de stora frågorna om vårt försvars förstärkande, som så länge stått på dagordningen, gått i putten, och nu återstår att bevilja ett belopp af 120,000 kronor för att öfva befäl och manskap äfvensom ett anslag till byggande af ett pansarfartyg, som kan blifva färdigt först om tre eller fyra år, man skulle säga nej äfven till dessa framställningar. För mig är det vemodsfullt och obehagligt att ens tala derom.

Den förste talaren, som yrkade afslag, var så säker på sin sak, därför att han funnit 12 reservanter från Andra Kammaren i afseende å detta anslags höjande. Det är verkligen sant, att anslaget vunnits på den förseglade sedeln. Utskottsledamöterna från Andra Kammaren sade tvärt nej och ville icke nu höra talas om något vidare. Ledamöterna från Första Kammaren önskade, att åtminstone något skulle göras. Vi hade tur i denna votering, men vi tappade i nästpåföljande. Jag kan verkligen säga, att det icke anfördes några skäl hvarken för eller mot.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Anslag till
flottans öf-
ningar.
(Forts.)

Friherre Klinckowström: Ehuru Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet nyss nämnde, att det begärda tillägget i detta anslag af ytterligare 120,000 kronor icke hade något att göra med de stora frågorna, ber jag likvisst att till honom få hemställa, det han måtte förklara, hvarför han i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 10 Januari innevarande år, hvilket protokoll finnes bifogadt Kongl. Maj:ts statsverksproposition, yttrade att denna tillökning skedde delvis under förutsättning af den tillämnade reorganisationen af sjöförsvaret, hvarigenom, såsom han sjelf säger, anslaget borde ökas med "för 500 beväringsskyldige och 500 värnpliktige under 15 dagars öfningstid utgående dagaföring, beräknad efter den nu för beväringsskyldig stadgade godtgörelse af 6 öre om dagen för hvarje man till 1.000 kronor". Går jag deremot till samme departementschefs anförande till statsrådsprotokollet, när anslaget till 5:te hufvudtiteln för andra gången proponerades Riksdagen, finner jag att denna aföring för 500 beväringsskyldige och 500 värnpliktige är helt enkelt utstruken i Herr Departementschefens yttrande. Detta synes mig vara ett alldeles tillräckligt bevis för, att den begärda tillökningen i öfningsanslaget dock åtminstone delvis berodde på de stora frågornas afgörande.

Af den siste talarens yttrande måste det för den, som icke tagit närmare kännedom om förhållandena, helt enkelt synas, som om, derest vi icke beviljade de nu ifrågasatta 120,000 kronorna, ingen öfning alls skulle erhållas för flottans manskap. Men, mine herrar, så är icke förhållandet! Det är icke fråga om att minska det hittills varande anslaget, som uppgått till mer än en half million kronor; det är blott fråga om att, till följd af förändrade förhållanden, icke för denna riksdag bevilja en tillökning, som af Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet motive-rats på, såsom jag tror, endast 11 rader, enligt hvad det vid den Kongl. propositionen fogade statsrådsprotokollet angående 5:te hufvudtiteln utvisar.

Jag ber därför fortfarande att få yrka på anslagets uppförande, på sätt reservanternas i Stats-Utskottet föreslagit, till det hittills varande beloppet 550,000 kronor.

Friherre von Kræmer: Jag tror att motståndet mot Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt har en vida djupare rot än blott denna siffra af 120,000 kronor kan angifva. Saken är enligt mitt förmenande den, att man på motsatta sidan så länge påstått, att hvad vi nu hafva så väl i afseende på landtförsvaret som sjöförsvaret är fullkomligt odugligt, att då det nu å vår sida framförts åtskilliga talande skäl för att det vi hafva dock är af ganska stort värde, vill man söka få rätt på det sätt, att man vill inskränka öfningsanslagen och derigenom så småningom verkligen göra det man har odugligt. Här är visserligen icke fråga om någon inskränkning i det hittills varande anslaget, men skillnaden mellan en inskränkning och att icke bevilja tillräckligt anslag är mycket ringa. För min del tror jag deremot, att det vi hafva i

försvarsväg, har ganska mycket värde, och just därför att det har värde, bör man noga se till, att det icke försämras; och, än bättre, söka att så ställa, att det ytterligare utvecklas och stärkes genom tillräcklig öfning. Jag kan därför icke annat än på det högsta instämma i Stats-Utskottets förslag, att det redan i sig sjelf otillräckliga anslaget måtte förhöjas.

Anslag till flottans öfningar.
(Forts.)

Den af den siste talaren framställda anmärkningen derom, att antalet beväring genom det nya förslaget skulle hafva ökats, hvilket nu deremot icke är fallet, anser jag vara af ringa inflytande på saken, då det är bevisadt, att redan det gamla manskapet behöfver ökade öfningar.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed slutats, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan och sedan på afslag derå, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

4--6 punkterna.

Biföllos.

7 punkten.

Mom. a) och b).

Biföllos.

Mom. c).

Anslag till påbörjande af en pansarbåt.

Grefve Lagerberg: Jag får anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition uti ifrågavarande hänseende, och om afslag å Utskottets förslag.

Herr Adelsköld: Under hela den tid jag haft äran vara ledamot af Riksdagen, har jag många upprepade gånger i denna Kammare uttalat mina åsigter rörande sjöförsvarets vigt, och att vi antagligen icke kunna försvara oss mot våra mäktiga grannars krigsvana härskaror, om vi icke lägga mera an på ett kraftigt sjöförsvär, än vi hittills gjort, ty kunna vi icke hindra fienden att landstiga, eller att blockera våra kuster, äro vi, äfven med den största landhär, förlorade. Jag kan därför i denna fråga yttra mig helt kort och vill endast fästa uppmärksamheten på hvad som i en i Kammaren utdelad skrift framhållits, nemligen den stora vigt och betydelse maskinkraften på senare tiden vunnit icke blott inom landtbruket och industrien, utan äfven på andra områden, genom att minska och ersätta den kraft, som är dyrast och svårast att erhålla, nemligen människokraften, och då Sverige är ett folkfattigt land i jämförelse med de mäktiga stater, med hvilka vi

Anslag till
påbörjande
af en pansar-
båt.

(Forts.)

kunna komma i krig, är det naturligtvis af så mycket större vikt att lägga an på ett försvarssystem, hvarigenom människokraften så mycket som möjligt mångdubblas af maskiner. Då vi derjemte här i Sverige hafva tillgång på det yppersta material för åstadkommande af krigsmaskiner. äfvensom på utmärkta verkstäder, hvarest sådana maskiner kunna utföras, då, med ett ord, allting hänvisar oss att använda maskinkraft i stället för människokraft äfven i krig, synes det mig som om vi företrädesvis borde lägga an på att erhålla krigsmaskiner, d. v. s. krigsfartyg, som på samma gång äro fruktansvärda, lätta att åstadkomma och, i jemförelse med hvad som för landtförsvaret erfordras, mycket billiga och, hvad som är viktigast af allt, erfordra en jemförelsevis liten bemanning i stället för de oerbörda massor af människor och djur, som ett i alla händelser icke betryggande landtförsvaret kräfvat. Jag tror därför, att en blifvande försvarsplan bör uppgöras med större afseende på sjöförsvaret än hittills skett, och att denna plan bör uppgöras i förbindelse med brödralandets, så att en gemensam försvarsplan upprättas för hela den Skandinaviska halfön, ty endast derigenom vinnes enhet i försvaret och motståndskraften blifver mycket större, än om hvardera landet på olika grunder uppgör en särskild plan för sig.

Chefen för Landtförvarsdepartementet anförde under öfverläggningarne om försvarsfrågan ett yttrande af General Lefrén, som gick derpå ut, att försvaret uteslutande borde grundas på en landthär och att sjöförsvaret helt och hållet skulle kunna undvaras. Jag skall be att i motsats härtill få anføra ett yttrande af en annan auktoritet, en af världens främsta militära snillen och en af våra störste statsmän, nemligen konung *Gustaf II Adolf*. Han har enligt Geijer yttrat, att svenskarne hade två sätt att försvara och betrygga sig, nemligen "de borde endera, sedan de gått öfver Östersjön, förvärfva sig herraväldet öfver detta haf genom att eröfra dess kustländer, eller ock lemna allt på andra sidan Östersjön, hålla en stark flotta, lägga sig med denna inom svenska klippor och skär och lefva i landet sins emellan ense, då ingen skall dem lätteligen med fördel antasta". Jag tror, att just detta den store konungens råd innebär hvad vi böra göra. Det förslag, som här föreligger i Kongl. Maj:ts proposition, eller att vi nu skulle börja med anskaffandet af en större pansarbåt, anser jag vore ett steg i den rätta riktningen, hvarför Riksdagen enligt mitt förmenande handlar klokt, om den beviljar det anslag, som här för begärts. För min del anser jag visserligen, att Riksdagen i allmänhet icke bör inlåta sig i detaljer vid beviljandet af anslag till armén och flottan utan öfverlemna bestämmandet af sådant åt Kongl. Maj:t på föredragande departementschefens grundlagsenliga ansvar. Men då nu mera någon tid förflutit, sedan den pansarbåt Litt. A konstruerades, för hvilken anslag begärts, och man under denna tid vunnit ny erfarenhet i hithörande frågor, i synnerhet vid Alexandrias bombardering, skulle jag till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Sjöförvarsdepartementet vilja hemställa, huru

vida icke den tillämnade pansarbåten, om anslag dertill, som jag hoppas, af Riksdagen beviljas, bör göras mera snabbgående. I England bygges för närvarande en ny typ: pansarbåtarna bepansrade hufvudsakligen omkring maskiner och pannor, samt utan torn. Derigenom blifva båtarna lättare och billigare samt kunna vinna större hastighet, hvilket senare anses viktigast. Meningen härmed är emellertid icke att framställa något vilkor för anslagets beviljande, utan endast att fästa uppmärksamhet på den erfarenhet som vunnits sedan certkomiténs förslag afgafs, samt uttala den öfvertygelse, att Kongl. Maj:t vidtager alla de förbättringar, som i den föreslagna A-båten kunna göras.

Anslag till påhörjande af en pansarbåt.
(Forts.)

Medan jag har ordet, ber jag äfven få uttala den önskan, att, om försök i sommar komma att i Amerika göras med "Destroyer", regeringen måtte taga kännedom om desamma, ty om dessa försök, som jag antager, utfalla fördelaktigt, borde Destroyer blifva ett särdeles lämpligt vapen för vårt försvar, emedan den är på samma gång fruktansvärd och billig. Enligt uppfinnarens, Kapten John Ericssons uppgift, skulle man kunna anskaffa tjugu sådana fartyg för 2,000,000 dollars, hvilket synes vara en jemförelsevis obetydlig summa, då fråga är om ett sådant vapen som Destroyer, och jag hoppas, att regeringen, om försöken utfalla fördelaktigt, till nästa Riksdag inkommer med förslag till inköpande af Destroyers för vår flottas räkning.

Den 16 nästlidne Maj yttrade jag mig i fråga om det nya härordningsförslaget. Vid nämnda tillfälle befann jag mig emellertid långt ifrån väl, och jag har sedermera funnit, att jag troligen urakklåtit omnämna en siffra, som gör att de upptagna beloppen icke öfverensstämma.

Uti den mening i Första Kammarens protokoll N:o 38, sidan 25, femte raden uppifrån som börjar med: "Men äfven om man skulle antaga" o. s. v. har nemligen uteglömts en mellanmening, hvarigenom sifferuppgifterna icke gå i hop. Insättes denna mellanmening, så blifver lydelsen följande: "Men äfven om man skulle antaga landt- och sjöförsvarskomitéernas beräkningar såsom rigtiga och sålunda uppskatta den ökade kostnaden för armén till allenast omkring 10 millioner och upptaga sjöförsvaret till 7 millioner samt dertill lägga afskrifningen af grundskatterna med 10 millioner och nödvändigt blifvande reservations-, förslags- samt extra anslag för diverse ändamål till en 2- å 3-dubbelt så stor här med 6 å 7 millioner, så kommer man lika fullt efter 1897 till ett årligt deficit på bortåt 27 millioner kronor och, om mina beräkningar äro rigtiga, till 35 millioner kronor, som af nya skatter måste betäckas, och jag tror, att den sista siffran är den sannolikaste". Jag har velat begagna tillfället för att i dagens protokoll få denna rättelse intagen.

Af hvad jag i öfrigt anført framgår, att jag på det lifligaste intresserar mig för anskaffandet af den ifrågasatta pansarbåten, hvarför jag ber att få hemställa om afslag å Stats-Utskottets förslag i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Anslag till
påbörjande
af en pansar-
båt.
(Forts.)

Herr Statsrådet Friherre von Otter: På samma gång jag är den siste talaren tacksam för det understöd han lemnat sjöförsvaret, kan jag icke till alla delar instämma med honom. Detta rörer i synnerhet hans uppgifter, då härordningsförslaget diskutrades, i fråga om den ofta omtalade Destroyer. Han nämnde nemligen, att projektilen utsköts medelst komprimerad luft och att fartyget skulle kunna sänkas under vattnet. Detta är något för mig främmande. Enligt uppgifter, som jag erhållit ifrån John Ericsson, gick han redan år 1879 från användandet af komprimerad luft och använder i stället krut; och hvad beträffar att sänka fartyg under vattenytan, har Herr Nordenfelt i London visserligen gjort dylika försök, men att Destroyer skulle hafva den egenkapen. har jag icke hört uppgifvas. För öfrigt ber jag få upplysa, att jag sedan 1880 ganska flitigt korresponderat med Kapten John Ericsson och att jag gjort upprepade försök att få skicka ut officerare för att taga reda på hans ifrågavarande uppfinning, emedan jag trott, att man icke bör lägga sig till ett sådant fartyg som Destroyer, förr än man varit i tillfälle att pröfva detsamma. Man har talat om för flera år sedan, att England och Amerika och Kina skulle köpa dylika fartyg, men mig veterligen har ännu icke något dylikt köp kommit till stånd, och Kapten Ericsson skrifer äfven, att amerikanska regeringen hade erbjudit sig att köpa ett sådant fartyg för 112,000 dollars, men sedermera inträffade en ministërförändring, och den nya sjöministern upptog icke ens något fartyg af ifrågavarande typ i den föreslagna nya planen för sjöförsvarets ordnande.

Hvad det billiga priset beträffar, så är det sant, att detta beräknats till endast omkring 3 à 400.000 kronor; men Kapten Ericsson upplyser derjemte, att den konstruktion, han gifvit sin Destroyer, passar icke för våra förhållanden. Hans båt i New-York, som är mycket smal i förhållande till längden, gör enligt uppgift 17 knop, men för att blifva passande för våra farvatten måste den göras mycket bredare och större och blir då dyrare, om han skall få lämplig hastighet. Dessutom är det icke fartyget, utan undervattenskanonen, som utgör Ericssons hufvudsakligaste uppfinning, och denna kanon kan användas på hvilket fartyg som helst, ja till och med på sidan af ett handelsfartyg. Således är man i tillfälle att lägga sig till en sådan kanon, när helst man finner det lämpligt; men jag tror icke det vore klokt, att vi nu, innan fullständiga och tillfredsställande prof blifvit gjorda, började experimentera i den vägen. Jag har helt nyligen haft ett telegram från John Ericsson, hvilket jag ber att få här uppläsa. Det lyder i öfversättning sålunda:

Sjöministern.

Stockholm.

Förberedande försök med "Destroyer" komma att ega rum på Atlantiska ocean i Juni månad. Jag vill underrätta Eder om försökens fortskridande och uppgifva vid hvilken tid jag är färdig att emottaga svenska officerare.

Ett lämpligt antal af Edra föreslagna pansarbåtar, tillsammans med en flotta af omkring 20 Destroyers, försedda med undervattenskanoner, kan fullständigt beskydda Eder kust. Jag tillstyrker att ni anbringar undervattenskanon så väl som medel för utskjutande af Whitehards torpedos å Eder förträffliga (excellent) pansarbåt.

*Anslag till
påbörjande
af en pansar-
båt.*

(Forts.)

J. Ericsson.

Häraf framgår, att Ericssons undervattenskanon mycket väl kan anbringas på den föreslagna pansarbåten, om Riksdagen besluter dess byggande.

Hvad beträffar utsändandet af sjöofficerare härifrån för att i Amerika taga reda på dessa förhållanden, så har sådant alltid nekats ända sedan år 1880, och äfven före den tiden. Två gånger har dock Kapten Ericsson skrivit och underrättat, att vi kunde ditsända officerare. Första gången hette det likväl, att de väl kunde komma öfver, men att de icke kunde se något utöfver hvad patentbrevet angifver, och andra gången fordrades såsom vilkor garanti från regeringen, att en Destroyer skulle blifva inköpt, och vid sådant förhållande kunde naturligtvis ingen skickas ut.

Lika med Herr Adelsköld, tror jag, att Destroyer *kan* blifva ett lämpligt vapen för oss, men ännu anser jag det icke vara skäl att vi börja försöka dermed. Jag instämmer äfven med honom deruti, att det vore önskligt, om den föreslagna pansarbåten A. erhöle större hastighet än förslaget afser; men detta är en kostnadsfråga. Vill man öka hastigheten med en knop, så tillkommer en kostnad af omkring 260,000 kronor. Att nu ingå närmare i detaljer angående sistnämnda fartyg torde icke vara lämpligt, i synnerhet då ingen gjort anmärkningar mot det framställda förslaget, och jag är för min del öfvertygad om, att regeringen, innan någon pansarbåt komme att byggas, derest medel till en sådan beviljades, skulle noga granska hvarje detalj och söka tillgodogöra sig alla senare tiders förbättringar, som derpå kunna tillämpas. Detta gäller i synnerhet sjelfva pansaret, hvarmed åtskilliga förbättringar under senare tider egt rum, och hvarigenom dess motståndsförmåga ansetts hafva ökat med omkring 20 procent.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Klinckowström: När vid remissdebatten i denna Kammare detta anslag förekom, tog jag mig friheten att på då i korthet uppgifna skäl anhålla om afslag å det ifrågasatta anslaget. Det är ett icke obetydligt anslag; med artilleri och min-utredning skulle kostnaden gå till 2,838,000 kronor. När denna samma fråga förevar vid 1881 års riksdag, så gjordes, såsom kanske de flesta af Kammarens ledamöter erinra sig, så allvarsamma anmärkningar mot den föreslagna båten, att det slutliga resultatet blef, att Riksdagen afslög det begärda anslaget. Jag vill icke nu i detalj upptaga alla de anmärkningar, som då gjordes — de återfinnas i Första Kammarens protokoll för den 23 Februari 1881 — men jag ber att få i korthet nämna de viktigaste bland dem, så mycket

Anslag till
påbörjande
af en pansar-
båt.
(Forts.)

hellre som de till allra största delen förekomma bland reservationerna i sjelfva den s. k. *cert-komiténs* betänkande, som förordade den nu ifrågakvarande pansarbåten. De allvarsammaste voro, att pansarets tjocklek, 10 tum, ansågs för svag; — detta erkännes äfven af departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet innevarande år; — att båtens hastighet icke uppgår till mera än 13 knop, och chefen för Sjöförsvarsdepartementet har nyss nämnt, att det vore önskligt, att båten erhöll större längd, hvarigenom äfven hastigheten skulle kunna ökas, men att detta skulle medföra betydligt ökade kostnader; att kanonerna af den stora kalibern uppstälts i ett torn i stället för i två, hvaraf den olägenheten uppstår, att man till följd af styrhusets läge icke kan bestryka hela skjutfältet akter ut; att fartyget saknar förroder, hvarigenom det blir svårt att manövrera detsamma under strid; att man sökt förena allt för många olika uppgifter, som med denna båt skulle kunna vinnas, hvarigenom hans egentliga verksamhet förtryckes; att vid reträtt genom trånga farvatten endast de på däck stående, skyddade kanonerna kunna användas. Alla dessa anmärkningar synas mana till den försigtigheten, att denna cert underkastas en ny undersökning af sakkunnige män. Ett uttalande om denna pansarbåt föreligger af en person, som Herr Chefen för Sjöförsvarsdepartementet nyss nämnde och hvilken väl på detta gebiet är en af de största auktoriteter i hela världen, nämligen John Ericsson. Det är ett telegram, som återfinnes i Stockholms Dagblad för den 22 Januari 1883, och som har följande lydelse: "Certkomiténs förslag ligger nu framför mig och har jag noga granskat ritningen af pansarbåten A. I korthet får jag säga: att om detta fartyg bygges något längre, både för och akter om citadellet, än ritningen visar — utan annan ändring — så får Sverige ett bättre pansarfartyg af den mindre storleken än någon annan nation nu besitter. Så ändamålsenligt och passande för fosterlandets förhållanden är detta fartyg, att åtskilliga sådana borde genast byggas, ehuru påtagligt oförmögna att kämpa mot pansarskepp af första klassen. Fartyg af Destroyers typ med dess undervattens kanon och explosiva projektil, innehållande 300 å 400 skålpunds sprängsats, kunna allena förstöra dessa flytande fästningar".

Oaktadt dessa anmärkningar, som gjordes under diskussionen i denna fråga vid 1881 års riksdag, och nu, såsom man ser, äfven göras af John Ericsson, framhårdar likväl regeringen att framlägga denna samma typ eller cert A.

Jag ber att äfven få uppläsa en del af ett yttrande, som, när denna fråga förevar 1881, här afgafs af en af de mest sakkunnige fackmän, en man, som af Kongl. Maj:t blifvit insatt i sjöförsvarskomitén och som arbetat i densamma och således kände till förhållandena, nemligen Kapten O. Carlsund. Han nämnde vid debatten i denna Kammare den 23 Februari 1881: "Den komité, i hvilken jag sitter, har icke något uppdrag att konstruera fartyg eller kontrollera det, som certkomitén gjort. Att på teoretisk grund kritisera denna föreslagna cert A vill jag icke här, ej heller

praktiskt. Jag gör det därför icke, men skulle tillråda regeringen och Riksdagen, att det måtte blifva en ny ompröfning, icke därför att jag har lust att vara med derom, utan därför att, då man nu går in på en så stor och för landet så vigtig affär, man icke bör underlåta att kritisera på förhand. Hade man kritiserat tillräckligt förra gången, då de gamla monitorerna byggdes, då hade kan hända certkomitén ej ansett dem så odugliga. I certkomitén hafva tvenne maskiningeniörer deltagit. Ingendera af dem har förut konstruerat eller byggt monitorer eller pansarfartyg. Man kan icke begära af dem, att de skulle vara ofelbara. Man begär vanligen det misstaget att icke först uppdraga åt flere sakkunniga personer att hvar för sig göra upp, oberoende af bestämda föreskrifter, sådana konstruktioner.

Anslag till påbörjande af en pansarbåt.
(Forts.)

Till och med när premier för uppgörande af förslag till monitorer och kanonbåtar utdelats, har man så visat ut, hvad som skulle göras, att konstruktörerna icke haft fria händer att åstadkomma det bästa möjliga. I komitéer hafva ofta mindre sakkunnige ledamöter en obehörig inverkan på konstruktionen. Derigenom uppstå dessa lappverk, som ingen vill kännas vid.

Det är, mine herrar, just för att kunna få denna cert. A noggrant pröfvad och kritiserad, som jag vågat för närvarande motsätta mig det anslag, som af Kongl. Maj:t begärts. Mig synas anmärkningarna mot densamma vara så befogade och vederbörande hafva så litet ingått i svaromål för att häfva de mot denna typ framställda tvifvel, att det blir nödvändigt att underkasta densamma en ny pröfning. Efter den utgång, som försvarsfrågan fått, vågar litet hvar inom landet hoppas, att regeringen icke skall förtrötts att egna denna vigtiga fråga en förnyad pröfning och framställa ett förnyadt förslag rörande så väl landtförsvaret som sjöförsvaret. Hvad är då naturligare än att sjöförsvarets förhållande till landtförsvaret blir pröfvadt, att sjöförsvaret, såsom äfven här på senare tid önsknings försports, blir mycket ökad till sin betydelse, mot hvad i sista försvarsförslaget egt rum? Hvad är då naturligare, än att en sådan komité borde å nyo undersöka frågan och dervid låta komma sig till godo de nya förändringar och förbättringar rörande sjöförsvarets fartyg och artilleri, som på senare tider i så rik mått i andra land blifvit gjorda, för att sålunda kunna bestämma icke blott, huruvida den nu ifrågasatta certen A är den rätta eller om den bör i större eller mindre mån förändras, utan äfven för att må hända kunna föreslå en ny typ för krigsfartyg, som skulle kunna blifva nödvändig för ett ändamålsenligt försvar af våra kuster. Alla dessa frågor fordra nödvändigt mycken omtänksamhet och mycken sakkänedom, och därför tror jag, att det vore att nu förhast sig, om man icke väntade ett eller annat år för att i sin helhet se, huru ett starkare sjöförsvaret för vårt land kan blifva föreslaget. Jag är visst icke den, som skall sätta mig emot de ökade kostnaderna, som verkligen kunna deraf föranledas, men jag vill hafva någon säkerhet, att de betydliga penningssummor, som måste beviljas dertill, blifva på ett ändamålsenligt sätt använda, och blifva

Anslag till
påbörjande
af en pansar-
båt.
(Forts.)

så använda, att de lemna det försvar, som man bör kunna hafva anspråk på att en flotta skall gifva.

Jag slutar med följande ord, som Stats-Utskottet vid 1881 års riksdag yttrade i denna fråga: "Först efter den fullständiga utredning, som af den nu samlade sjöförsvarskomitén är att emotse, kan den frågan väntas blifva tillförlitligen afgjord, hvilken ställning inom försvaret sjövapnet för framtiden bör intaga, och på denna frågas pröfning måste ytterst bero bedömandet, hvilka fartygscerter må företrädesvis anses för våra behof lämpliga".

Under frågans nuvarande ställning ber jag att få yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Adelsköld: Med anledning af Herr Statsrådet och Chefens för Sjöförvarsdepartementet yttrande angående Destroyer ber jag få nämna, att de uppgifter jag lemnat om projektilens framdrifvande med komprimerad luft och om båtens sänkande under vatten, har jag hemtat ur en amerikansk tidskrift, och att jag af Kapten John Ericsson under riksdagens lopp erhållit uppgifterna om båtens längd, bredd och djup, projektilens dimensioner, kostnaderna m. m. d. Det är ju möjligt, att tidskriftens uppgifter äro i någon mån felaktiga, eller ock Kapten Ericsson gjort ändringar i konstruktionen efteråt; tidskriften ansåg emellertid uppfinningen vara af mycket stor vigt för försvaret.

Vidare ber jag få fästa Herr Statsrådets uppmärksamhet på att det endast var under förutsättning, att de försök, som i sommar skola anställas med Destroyer, komme att utfalla fördelaktigt, som jag föreslog, att båtar af denna typ skulle anskaffas för den svenska flottan.

Den siste talaren nämnde såsom jag uppfattade hans yttrande i afseende på den nu föreslagna båten af cert A, att verdens på detta område förnämste konstruktör yttrat, att denna båt med tillägg endast af några få fot för- och akter-ut skulle blifva en bland de allra bästa mindre pansarbåtar, som finnas i någon marin. Under sådana förhållanden och helst då den ärade talaren synes vara af samma åsigt som jag i fråga om sjöförsvarets vigt, är det väl icke skäl att, om vi verkligen en gång skola på allvar börja ordna sjöförsvaret, gång efter annan och äfven nu afslå Kongl. Maj:ts framställningar om medels beviljande, och då den nu ifrågasatta båten A med några ändringar, som vid utförande antagligen komma att tillämpas, synes blifva en lämplig typ för våra största krigsfartyg, så får jag för min del fortfarande tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Bäckström: Den ärade talaren på elfskorgsbänken yttrade, att han till följd af försvarsfrågans utgång yrkade afslag å Kongl. Maj:ts förslag. Jag deremot ber att just till följd af denna försvarsfrågans utgång få yrka bifall till samma förslag, ty då landtförsvaret icke fått någon utsträckning, så vore det väl så mycket större skäl att lemna bifall till ett förslag om flottans utvidgande.

Han talade äfven om tillsättandet af en ny komité; jag tycker dock, att vi haft så mycket af dem, att vi borde be Gud bevara oss för flere. Vidare sade han, att vi icke borde förhastas oss. Det har dock Riksdagen mer än väl visat, att den icke gör, ty den har just jemnt icke velat göra någonting; och skola vi vänta, tills det allra bästa blir uppfunnet, komma vi aldrig att få något bättre än hvad vi hafva.

Anslag till påbörjande af en pansarbåt.
(Forts.)

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

8—10 punkterna.

Biföllos.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
